

В рамках функціональної групи комунікативні феномени В. Ларцев класифікує: 1) за сферами суспільства: соціальні, політичні, економічні, культурні, наукові, технічні; 2) за цілями впливу: активні (інноваційні), пасивні (споживчі); 3) за спрямованістю: ієрархічні, демократичні; 4) за сферою використання: ділові, навчальні, виховні, розважальні; 5) за масштабом поширення: загальнолюдські, континентальні, регіональні, національні, колективні, сімейні, особисті; 6) за формою прояву: когнітивні, поведінкові, атрибутивні; 7) за формою впливу: емоційні та раціональні; 8) за засобами вираження: літературні, ігрові, образотворчі, танцювальні, пісенні, архітектурні, скульптурні, виробничі та управлінські.

За результатами аналізу соціально-філософської літератури [4, 258–260; 5, 81; 6, 15–19] пропонуємо розширити класифікацію в рамках функціональної групи комунікативні феномени, а саме додати наступні критерії класифікації: 1) за ступенем захисту конфіденційності інформації: відкрита, для службового користування, таємна; 2) за метою реалізації намірів суб'єктів комунікації: стратегічні, комунікативні; 3) за ступенем адекватності соціальної комунікації: управлінська комунікація, неадекватна комунікація, нульова комунікація.

Використана література:

1. Операции информационно-психологической войны: краткий энциклопедический словарь-справочник / [ред.-сост. А.И. Петренко]. – М.: Горячая линия – Телеком, 2005. – 495 с.
2. Панарин И.Н. Технология информационной войны / И.Н. Панарин. – М.: «КСН+», 2003. – 320 с.
3. Ларцев В.С. Социальные и культурные детерминанты формирования личности : [монография] / В.С. Ларцев. – К.: «Принт-Экспресс», 2002. – 430 с.
4. Свендсен Л. Фр. Г. Філософія свободи / Л. Фр. Г. Свендсен ; пер. з норвезьк. – Львів: Видавництво Анетти Антоненко; К.: Ніка-Центр, 2016. – 336 с.
5. Гльосле В. Практична філософія в сучасному світі / В. Гльосле ; Пер. з нім., примітки та післямова А. Єрмоленка. – К.: Лібра, 2003. – 248 с.
6. Дацюк С. Момент философии: [монография] / С. Дацюк. – К.: Ника-Центр, 2013. – 280 с.

Присухін С.І.

prysukhinsergiy@gmail.com

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії факультету

управління персоналом, соціології та психології

ДВНЗ «Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана» м. Київ, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ

Ефективність наукової діяльності, оптимальне використання творчих можливостей науковця залежать від раціональної організації індивідуальної дослідницької діяльності. Індивідуально-психологічні особливості організації наукового дослідження вивчає психологія науки, або психологічна епістемологія, що вивчає психологічний аспект отримання наукової істини, а також займається також психологічними феноменами теорії пізнання в процесі їх становлення й розвитку. Особливої ваги набуває соціальна психологія науки, яка вивчає соціально-психологічні закономірності утвердження наукової істини (отримання освіти вченими, їх підготовка до безпосередньої наукової діяльності, дослідна робота (індивідуальна та в колективі), організація науки, наприклад, розмежування або зближення дисциплін, і окремі психологічно-професійні питання в організації науки).

До загальних принципів організації наукового дослідження належать: творчий підхід, конструктивність мислення, плановість, динамічність, колективність, самоорганізація, економічність, критичність і самокритичність, робота над собою, діловитість, енергійність,

практичність. Частина з цих принципів зумовлена зовнішнім середовищем, інші віддзеркалюють внутрішню мотивацію особистості дослідника.

Творчий підхід означає, що на всіх етапах дослідження науковець повинен прагнути до інтерпретації фактів, предметів, явищ, процесів об'єктивної дійсності в якісно нових характеристиках і взаємозв'язках. Творчість є діяльністю, яка створює щось якісно нове (те, чого раніше не було). У науковому пізнанні — це створення нових теорій, наукових дисциплін, бачення нових явищ, введення нових понять тощо. Творчість тісно пов'язана з раціональним способом мислення, але почасти її пояснюють на основі ірраціональних (інтуїтивних) чинників.

Складовими процесу наукової творчості є пам'ять, увага, творча уява. Пам'ять — одна із пізнавальних здатностей особистості, яка полягає у мимовільному закріпленні, збереженні і відтворенні у свідомості отриманої у процесі пізнавальної діяльності інформації про об'єктивний і суб'єктивний світи, результат її творчої переробки, умов і способів фіксації. Удосконалення пам'яті пов'язане з оволодінням спеціальними прийомами запам'ятовування (наприклад мнемотехніка) та відтворення інформації.

Процес запам'ятовування тісно пов'язаний з феноменом людської уваги, тобто зі здатністю суб'єкта в конкретний момент часу зосереджувати пізнавальну і практичну діяльність на конкретному об'єкті або дії. Основними властивостями уваги є обсяг, вибірковість, стійкість, розподіл і переключення.

Наукова творчість немислима без уяви — пізнавальної здатності до вільної переробки у свідомості пізнавального образу об'єкта або довільне утворення нових наочних чи абстрактних побудов. На основі уяви процес наукового пізнання набуває активного творчого характеру, що є необхідним підґрунтям отримання нових ідей, теорій, закономірностей, передбачення нових явищ, предметів тощо.

Активізація наукової творчості передбачає самовиховання особистості, яке спрямоване на вироблення у себе бажаних фізичних, розумових, моральних, естетичних якостей, позитивних рис волі та характеру, усунення негативних звичок. Передумовою самовиховання є формування інтелектуально-моральної особистості, здатної до самокритики та адекватної самооцінки.

Одним із основних елементів наукової творчості є сам процес мислення та його оптимізація, що дозволяють думати самостійно, концентруючи свою увагу на предметі дослідження. Індивідуальна розумова діяльність вченого, як відомо, є видом духовного виробництва, потребує активізації уваги, процесів мислення та інших психологічних функцій, супроводжується вираженою нервово-психологічною та емоційною напругою, підвищеною чутливістю. Однак дослідник водночас є членом наукового колективу: кафедри, інституту, наукової спільноти загалом. Позитивні результати його наукової роботи залежать також і від підтримки членів наукового співтовариства.

Велике значення має принцип самоорганізації праці науковців. Кожний дослідник самостійно визначає комплекс заходів щодо забезпечення свого успіху. До елементів самоорганізації належать: організація робочого місця із забезпеченням оптимальних умов для високопродуктивної праці; додержання дисципліни праці; послідовність у накопиченні знань протягом творчого життя; систематичність у дотриманні єдиної методики і технології при виконанні одноразової роботи.

Не менше значення має принцип економії або самообмеження, яким науковець повинен керуватися на всіх етапах наукового дослідження. Принцип самообмеження виявляється, по-перше, в тому, що у будь-якому дослідженні слід обмежувати себе як за широтою охоплення теми, так і за глибиною її розробки. По-друге, дослідник, уводячи дослідження в певні часові рамки, тим самим уже обмежує себе. Цей принцип також передбачає розвиток і виховання самокритичності і скромності, вміння тактовно відстоювати свої переконання.

Наукова творчість, ефективність наукового дослідження залежить від адекватного використання комплексу індивідуально-психологічних особливостей науковця, його моральних і

вольових характеристик. Усталеною є думка про те, що науковець в ідеалі повинен мати такі наступні особистісні й творчі якості, як професіоналізм, допитливість, ініціативність, спостережливість, почуття нового, зацікавленість у справі, пунктуальність, відповідальність, організаторські здібності, комунікабельність, доброзичливість, честолюбство тощо. Безумовно, важко знайти вченого, який би мав усі перелічені якості. Але важливо й те, що ці якості є певним ідеалом науковця, якого слід прагнути.

1.7. Філософія економіки: теоретичний та прикладний аспекти

Северин-Мрачковська Л.В.

lsever2010@gmail.com

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри філософії факультету управління персоналом,

соціології та психології

ДВНЗ «Київський національний економічний університеті

імені В. Гетьмана» м. Київ, Україна

ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ГАЛУЗЬ СОЦІАЛЬНОГО ЗНАННЯ: СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ, ЗНАЧЕННЯ

Насьогодні поняття «економіка» вживається надзвичайно широко і щонайменше у двох значеннях: по-перше, як сукупне господарство та суспільні відносини, що складаються в процесі його відтворення. (Тобто, відносини, що формуються у процесі купівлі, продажу, виробництва, споживання, обміну, накопичення тощо); по-друге, як наука про суспільне господарство, що розвивалася упродовж усієї історії суспільства.

Економіка в першому значенні цього терміна насьогодні є за своєю сутністю фундаментальним соціальним утворенням; це складна система відносин, що виникають у процесі формування та розвитку суспільного господарства: способу виробництва, інституту власності, економічного механізму, кредитно-грошової системи, праці й управління. Водночас економіка – це діяльність щодо життєзабезпечення людини матеріальними благами, товарами та послугами [3, 37], засіб перетворення людиною зовнішнього світу [2,4] та самої себе, свого внутрішнього світу, власної екзистенції. Економічний вимір буття став всеохоплюючим, не дарма сучасну людину називають *homo oeconomicus*, тобто людиною економічною, наголошуючи надзвичайну важливість економічної сфери її буття, що репрезентує собою всі інші виміри соціальної реальності – політику, ідеологію, мораль і поведінку людей.

Сутність усіх цих непростих процесів досліджує філософія економіки – сфера філософського знання про сутність економічного буття людини – об'єктивного світу економіки, який існує незалежно від свідомості індивіда. Філософія економіки розкриває онтологічний зміст основних економічних категорій («власність», «господарство», «виробництво», «праця», «гроші», «економічна свобода», «потреби», «економічна конкуренція» тощо), які за своєю суттю і значенням виходять за сферу економіки і тяжіють до філософії, оскільки саме людина формує і розвиває економіку: працює, заробляє, проявляє економічну ініціативу, володіє економічною свободою, витрачає, забезпечує, задовольняє потреби, накопичує тощо. Економіку наскрізь пронизує антропологічний (людський) вимір, бо вона, врешті-решт, твориться і розвивається людиною та заради людини. Відповідно філософія економіки намагається виявити та дослідити антропологічний аспект економіки.

Філософія економіки розглядає сутність економічних процесів, що відбуваються у суспільстві, крізь призму людського виміру, через сукупність форм життєдіяльності людини як суб'єкта господарювання. Сучасна філософія економіки орієнтована на особистість ще й тому, що розглядає її як силу, що забезпечує збереження та розвиток суспільства.